

aplicat a les butllofes de la carn (a Binèfar, Coll i Altobàs, s. v.). En alguns punts pot ser prolongació autòctona del mot del llatí vulgar, car ja apareix en el sentit aquós en autors del S. xvi, algun dels quals, com Fernández de Oviedo, són de vocabulari molt genuí i sense catalanismes (cf. DCEC I, 383). L'acc. figurada 'ostentació farsant o exagerada', molt desenrotllada a València, és probable que es vagi propagar des d'allí al castellà, on és l'única que ha restat en el llenguatge comú, car la veiem ben arrelada ja en el teatre castellà des de principis del S. xviii.

En castellà i portuguès la forma corrent del mot, port. *borbulha* [Camões], cast. *burbuja* [Nebrija], 'bombolla de l'aigua', té origen postverbal, extret de *borbulhar* (cast. *burbujear*), provinent d'una formació ll. vg. *BULBULLIARE (DCEC I, 545), derivada de *BULLULLA, pel tipus de derivació verbal més corrent en llatí vulgar. Aquesta formació verbal no està estrictament limitada a l'hispano-romànic, car en part dels parlars occitans ha existit un verb *borbolhar* en un sentit com 'embrollar, enredar', junt amb altres on es pot tractar d'un homònim:⁴ de tota manera l'usa, en aquest, Roumanille en el seu provençal rodanès («encagno, entahino, *bourbouio*», cita del *TdF*, amb el sinònim *embouïà*), i ja trobem el nom d'agent *borbolhador* c. l'a. 1500 en el provençal del *Misteri de Sant Andreu* en el sentit de 'farsant, enganyador', en cas subjecte: «di, vay say!, grant *borbolbayre*, / so que dises no val pas gayre» (PSW I, 156).

En igual sentit (entre altres) apareixen el cat. *borbollar* i l'it. *borbogliare*, i en tant que tenen aquest significat deuen venir de la mateixa evolució dissimilant que el port.-cast. *borbulhar*, -*jar*, i són sens dubte germans de *bombolla*.⁵ Del romànic degué passar als dialectes bascos, en part ja des d'antic: allí coexisteixen les dues variants de dissimilació: *burbula* «bulle d'air» modernament només en el NE. de Navarra, en el Roncal i el Salazar, però *bunbuilo* en alguna localitat guipuscoana (Andoain) segons Azkue, i aquest dóna més dades en *p-* (*punpu[illa]*, -*uilo*), on aquest consonantisme no serà, ni sempre d'origen fonètic, ni sempre solidari del cast. *pompa* 'bombolla'; hi ha també formes amb -*o-* (veg. supra) suspectes de venir del català a través de l'Alt Aragó.

La formació reduplicada *BULLULLA, -LLIARE, hagué d'existir, doncs, ja, en llatí vulgar, potser amb especial descabdellament dins el llatí vulgar hispànic; al capdavant serà perquè la varietat hispànica del ll. vg. correspon als estrats més arcaics, com sigui que a Hispània el llatí fou aportat abans que a tots els altres països —fora d'Itàlia— on avui es parla romànic: no es pot negar, doncs, que també pogué ser creació antiquíssima, perduda més tard en una bona part del domini romànic. La primera -*l-* es canvià adés en -*n-* (*nb* > *mb*), adés en -*r-*, segons els diferents parlars.⁵⁵ Que la dissimilació de tipus català -*mb-* no és de data gaire reculada ho comprova el detall que el grup ja no es reduí a -*m-*, ço que s'ha d'entendre en el sentit que a l'època visigòtica no s'havia complert encara.

Altrament una formació enterament paral·lela la retrobem en diverses llengües indoeuropees, i amb senyals de gran arcaisme en el tipus de formació. El procés hagué de repetir-se en aquestes diverses llengües, i no és gens segur que tot això vingui pertot dels segles pre-cristians, però tampoc s'ha d'excloure la possibilitat que el mot ja existís creat, en els fons baixos i afectius del llenguatge itàlic, heretat en part d'un terme pre-itàlic que existís almenys com a creació intermitent o com una mera formació potencial, si bé rebutjada pels cercles de llenguatge itàlic més tradicionals i aristocràtics, dels quals prové la llengua literària llatina.

El fet segur és que una sèrie de paraules, quasi idèntiques en formació i sentit, es retroba en diverses famílies indoeuropees orientals, i especialment en les llengües balto-eslaves; fins i tot es va repetint pertot l'alternativa entre un tipus amb *mb* i amb dissimilacions d'altres menes, sobretot amb -*rb-*; en lituà tenim *bumbulis* 'bombolla' o 'butllofa aquosa' («Was-serblase», Mielcke; Hofmann, *Gr. Et. Wb.*), *bumbulas* 'durícia, mula' («knotenartige Verdickung», Walde) i al mateix temps 'bombolla', 'terbolí, romboll d'aigua' («Strudel»). En les llengües eslaves hi ha formes amb nasalitat en l'origen (paleosl. *bōbŭli* —*φ*, símbol eslau del so *ō*—), d'on rus ant. *butbulja* 'gota de pluja', sbcr. *bubŭljica* 'butllofa, pústula', txec *boubel* 'bombolla', pol. *bąbel* (gen. *bąbla*) 'bombolla de sabó, d'aigua, d'aire', 'butllofa, pústula' (veg. Beneker, *Slav. Etym. Wb.*, s. v. *bōbŭli* i *bŭrbotŭi*; i els diccionaris etim. grecs de Boisacq i de Hofmann).

En relació amb aqueixos *bumbulas* 'romboll' i *bŭrbotŭi* s'ha d'afegir el que diré del mossàrab *burbiil* i el tort. GALDIROT de sign. igual.

En grec propi el mot apareix amb fesomia bastant distinta però això és degut a l'evolució històrica peculiar del consonantisme hellènic; car en els parlars prohellènics o parahellènics de l'indoeuropeu central, el mot hagué de tenir una forma com *ΒΗΟΜΒΗΟΛΥ-*, que solament més tard i segons les normes generals del consonantisme històric grec havia de donar (en part afegint-s'hi un element sufixal -*g-*) el gr. clàssic *πομφόλυξ*, -*ἴγος* 'bombolla', 'gota de vapor' («bulle d'eau» [Hippocrates, Plató, etc.], «efflorescence métallique», d'on sembla provenir el cat. *pampallugues*, *EntreDL* III, 220).

No hi ha diferència en el consonantisme enfront de les altres famílies indoeuropees, car és ben sabut que l'aspirada *βH-* de l'indoeuropeu s'ensordeix com a *ph* en llengua grega, i dóna *b* en bàltic, eslau i la major part de les llengües indoeuropees (mentre que no sempre es manté diferent del so més rar de *β-* en llatí); i que quan hi ha dues aspirades *ph*, una darrere l'altra, el grec desaspira sistemàticament la primera per dissimilació (*ph-* > *p-*). Però el mot vivia també en els llenguatges quasi-hellènics de la zona Epir-Macedònia-Tràcia i allí conservà formes més semblants a les balto-eslaves i itàliques. Hesiqui reporta d'allà una forma *βομβυλλίς* = *πομφόλυξ*, i d'allà deu ser també un *βομβύλλιος* 'ampolla', que fou acceptat